

tudi izrazite družbenorevolucionarne vrednote, najbolj naravno prevzamamo in uresničujemo v sodobnem socializmu in ne v kapitalizmu.

Res je v kapitalizmu še marsikaj pozitivnega, kar se moramo učiti od njega; to pa je dejansko delovni element v samem kapitalizmu, ki je pri nas, v socialističnih deželah pogosto še premalo razvit: dobra organizacija dela, delovna, poslovna in profesionalna morala, podjetniška odgovornost.

FRANC ŠALI

Vprašanje komunizma – stvar vse človeške skupnosti

Predlagam, da s pogovori o komunizmu nadaljujemo. Se pravi, naj to, kar je to pot organiziral Marksistični center, postane nekakšen stalni seminar kritično ustvarjalnega primerjanja stvarnosti s komunistično vizijo naše prihodnosti.

Tovariš Vinko je načel vprašanje molka o komunizmu. Res je, kar je rekel. O komunizmu kot prihodnosti ne govorimo, a to še ne pomeni, da o njem molčimo. Zato mislim, da gre za molk o komunizmu, kajti veliko je besed o sodobnem barbarstvu, nečloveškosti, govorimo torej o komunizmu kot o njegovi grozljivi alternativni. Ni molk o bodočnosti, govorimo le enostransko o prihodnosti, govorimo tako, kakor nam to narekuje prevladujoča praksa, govorimo predvsem o možnostih za preživetje, ne pa o kakovosti življenja. Torej spregledujemo tiste realitete, ki so nam že danes lahko v moralno in politično oporo pri nadaljnjih prizadevanjih za komunistično prihodnost.

Menim, da je treba komunizem razumeti kot dialektični proces zorenja in dozorevanja objektivnega sveta oz. stanja stvari in subjektivnega sveta, se pravi duhovnega zorenja človeka. Gre torej za dozorevanje dejanskosti v smeri komunistične kulture dela, odnosov in za dozorevanje človeka s komunistično kulturnostjo. Menim, da v današnjih družbenih razmerah obstajajo določeni sistemi in silnice, ki lahko prispevajo k objektivnemu dozorevanju sveta v smeri komunistične kulture in tudi k osebni, subjektivni komunistični zorenju posameznika. Takšno zorenje moramo vzeti kot svetovni proces, kakor tudi krize pri tem, ki lahko pripeljejo do samouničenja človeške vrste. Mislim, da ne more biti komunizma, če ga ne bo za vse državljane sveta, seveda ne na isti dan in ob isti uri. Toda neglede na to je vprašanje komunizma predvsem stvar vse človeške skupnosti, bolj kot pa, recimo, vprašanje socializma. Koeksistenca kapitalističnih in socialističnih sistemov je dejstvo, dvomim pa o možnosti za koeksistiranje komunističnih in kapitalističnih kultur v najšir-

šem pomenu te besede. Mislim, da zgodovinska izkušnja v možnosti za graditev socializma v eni deželi ne more biti zadosten dokaz za sklep, da se bo kaj takega ponovilo v prihodnje tudi za nastop komunizma. Namreč, planetarni integracijski procesi so važen pogoj za komunistično perspektivo. Brez teh ljudem oz. narodu ne bo mogoče svobodno in enakopravno živeti.

Vprašanje komunizma je zato bolj kot katerokoli drugo vprašanje internacionalno, ne pa mononacionalno ali pa zgolj jugoslovansko. Denimo, da je bil fašizem delni mrk in je bila svetloba močnejša, toda to, kar se zdaj počne z izkoriščanjem, zatiranjem, oboroževanjem, pohabljanjem narave, je vendarle tako pošastno, da lahko povzroči popolni in večni svetovni mrk. Torej, vprašanje je, kako iz današnjega antidneva narediti dan, kako ne dopustiti, da bi se mrak sprevergel v noč. Če bi to dopustili kot ljudje, kot gibanja in podobno, bi ne pristali le v celoti v barbarstvu kot možni kulturi, pač pa bi to pomenilo konec sleherne kulture, se pravi konec človeštva sploh. Torej to bi bila katastrofa, o kateri zgodovinopisje ne bi več pisalo.

Če tako gledam na stvar, se mi alternativa komunizem ali barbarstvo ne zdi več kdove kako produktivna, kajti možen se mi zdi samo še komunizem. Torej gre za temeljno vprašanje: komunizem ali samouničenje. Časovna dimenzija v tem trenutku ni tako važna. Naštel bom osnovna izhodišča, ki nas lahko peljejo k človečnejši družbi, se pravi v družbo komunistične kulture. Mislim, da v komunizem vodi: krepitev pravice in dolžnosti živega dela, da produktivno gospodari z minulim delom v skladu s kakovostnimi merili življenja, kot za zdravje, varnost, ustvarjalnost, demokratičnost (pravica biti drugačen). Na teh vprašanjih je v naši družbi zastavljenih precej projektov, precej akcij, menim pa, da še zdaleč nismo aktivirali vseh energij, da bi bilo več zdravja, več varnosti, več ustvarjalnosti, več demokratičnosti. Tehnika, ki izključuje človeka iz fizične faze množične produkcije, tako da bi mu ostalo več časa za individualno ustvarjalno fizično delo in kolektivno umsko snovanje in odločanje. Pri praktičnih ukrepih, kadar gre za našo akumulacijo, nismo dovolj radikalni. Popuščamo preseženi tehnološki, tehnični in organizacijski pameti. Civilna družbena struktura zato, kako v civilno družbo, kako razvijati oz. uveljavljati vsebine civilne družbe, kako državi, političnim organizacijam, podjetniškim skupinam vzeti tisto, kar jim ne pripada. Pogoj je politično revitalizirana ZK. Preseganje svetovnonazorske nezaupljivosti. Torej, kako v svetovnonazorski irelevantnosti v kadrovske politiki. Mislim, da je to važno vprašanje zbiranja pozitivnih energij. Večkrat naletimo na dogmazitem, na ozkost, tesnosrčnost v kadrovske odločitvah, bodisi da gre za fronto, za socialistično zvezo ali za njene posamične dele. Samoosvajanje, da smo ljudje; kako torej k identifikaciji človeka s človekom kot pripadnikom vrste. Mislim, da to terja od vseh kultur in gibanj, da se še bolj zaženejo v določene aktivnosti, ekonomske, socialne, kulturne, da bi se ljudje bolj zavedali svoje pripadnosti vrsti, svoje človeške dimenzije.

Menim, da je v procesu socializacije krajan, občan in pripadnik naroda – zanemarjena socializacija v smeri razumevanja, da smo ljudje in da smo usodno povezani – danes in jutri, in da je zelo važno, kako kot pripadniki človeške vrste rešujemo globalna vprašanja življenja: ekološka, ekonomska, socialna itd. Razviti spoštovanje do narave: kako pomiriti spor med naravo in človekom. Mislim, da je človek na potezi, vsaj zdaj. Lahko pa se zgodi, da bi do ključne poteze prišla narava, žal je lahko takrat že skoraj prepozno. Menim, da nam predpisov ne manjka, da pa smo premalo odločni in radikalni pri selekciji pogledov ali pa sistemov, ki močno rušijo in poglobljajo spor med naravo in človekom.

Pokomunistiti ZK! Zato: kako k ZK kot zvezi komunistov, če je cilj odprava izkoriščanja, ne pa katerekoli oblike človekove zavesti – kot vrednote. Tovariš Vinko je omenil mojo tezo, da so v ZK komunisti v manjšini. Najprej moram pojasniti, da sem potegnil samo logični sklep na podlagi trditev, zapisanih v poročilu za 10. kongres ZK. Pri tem sem izkoristil tudi osebno izkušnjo in rezultate raziskovanj. Naj vse to pojasnim s primerom. V omenjenem materialu za 10. kongres ZKS je zapisano, da je večina komunistov pasivnih. Mislim, da pasivnost ni in ne more biti lastnost komunista. Zato sem sklepal, če je večina takšnih, potem so gotovo komunisti v manjšini. Tu ne gre za kvantitativno pasivnost, ampak gre za kvalitativno pasivnost, gre za vprašanje: ali res komunistično reagiramo in se obnašamo takrat, kadar od nas to terjajo dejanske razmere v neposrednih okoljih, ali pa se takrat iz boja umaknemo ali pa se celo razidemo na nasprotni strani. Tu nas nekaj sedi, smo iz različnih partijskih organizacij, naj vsak napravi kritično analizo za lastno partijsko organizacijo in zase, pa bo verjetno prišel do precej zaskrbljujočih rezultatov. Torej gre za vprašanje komunističnega obnašanja, kadar to narekujejo razmere. Kdo je torej lahko član ZK? Ne tisti, ki je privržen ideji komunizma, pač pa tisti, ki to idejo udejanja. Skoraj ne bi poznal člana ZK, ki bi deklarativno ne bil za komunizem – le praksa je lahko neizprosen sodnik!

Morebiti še besedo o delavskem razredu in kolektivnem intelektualcu. Tov. Bibič pravi, da to vse bolj postaja kolektivni intelektualec. Mislim, da moramo biti tu zelo realni. Lahko zelo mirno postavimo tudi drugo tezo. Delavci se vse manj zavedajo svoje zgodovinske razsežnosti, svoje kulturne zgodovine in svoje možne prihodnosti. Ljudje živijo čas vse manj zgodovinsko, vse bolj vsakodnevno, nezgodovinsko kljub vsem našim političnim, kulturnim prizadevanjem, prizadevanjem v vzgoji in izobraževanju. Graditi moramo na individu. Individuum mora postati temelj »kolektivnemu intelektualcu«!